

Pierwsze anglojęzyczne sympozjum Rosyjskiego Towarzystwa Nematologicznego (Sankt Petersburg, 23–30 IX 1995 r.)

W międzynarodowym sympozjum zorganizowanym przez Rosyjskie Towarzystwo Nematologiczne wzięło udział ok. 70 nematologów, w tym 30 Rosjan. Z Polski przyjechały 3 osoby, Instytut Ekologii PAN reprezentowały prof. Lucyna Wasilewska i dr Ewa Dmowska.

Oficjalnym językiem tego spotkania był angielski, co zostało podkreślone w nazwie sympozjum. Rosjanie wyraźnie czynią wysiłki, aby ich działalność naukowa była znana w świecie, a nie tylko w kręgu ludzi posługujących się językiem rosyjskim. Dlatego też Rosyjskie Towarzystwo Nematologiczne, założone w 1993 roku, za główny cel swojej działalności przyjęło rozwijanie współpracy międzynarodowej. Jedną z form realizacji tego celu jest wydawanie czasopisma o charakterze międzynarodowym „*Russian Journal of Nematology*”. Ukazuje się ono w języku angielskim, a w skład jego rady redakcyjnej, obok Rosjan, wchodzi znani nematologowie z Niemiec, Nowej Zelandii, Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii.

Na sympozjum wygłoszono 65 referatów podczas następujących sesji: Biochemia, biologia molekularna i fizjologia; Ekologia i biogeografia; Ewolucja i filogeneza; Morfologia i ultrastruktura; Nowe metody; Nicienie przenoszące choroby wirusowe; Odporność roślin; Taksonomia; Zależności pasożyt–żywiciel i Zwalczanie. Na sesji plakatowej przedstawiono 35 ekspozycji. Niektórzy uczestnicy sympozjum na życzenie organizatorów przedstawiali swoje wyniki równolegle w referatach i na plakatach. W ten sposób wypełniono luki w programach sesji referatowych, spowodowane nieobecnością niektórych prelegentów.

Na sesjach ekologicznych wygłoszono dwa referaty ogólne. W jednym z nich L. Wasilewska (Polska) przedstawiła możliwości wykorzystania nicieni glebowych jako organizmów wskaźnikowych. Zdaniem prelegentki nicienie glebowe mogą pełnić rolę bioindykatorów, ponieważ mają wpływ zarówno na produkcję pierwotną (pasożyty roślin wyższych, nicienie odżywiające się glonami), jak i na ważne procesy zachodzące w glebie, takie jak dekompozycja i mineralizacja (nicienie bakterio- i grzybożerne). W ciągu ostatnich pięciu lat wzrosło zainteresowanie nematologów nicieniami jako bioindykatorami w środowiskach zanieczyszczonych i zdegradowanych. Najczęściej analizowane są zmiany na poziomie zespołów nicieni, grup troficznych, rzadziej na poziomie rodzajów. Prowadzone też są obserwacje nad zmianami w zespołach nicieni w trakcie sukcesji pierwotnej i wtórnej. Na podstawie wyników tych wszystkich badań można już wyróżnić gatunki lub grupy nicieni, które są związane z określonymi zmianami w środowisku. Według L. Wasilewskiej nicienie glebowe mogą być wykorzystane do oceny jakości środowiska glebowego zarówno wtedy, gdy ulega ono degradacji, jak i wówczas, gdy po zaprzestaniu działania czynników stresujących jest odnawiane.

Autor drugiego referatu ogólnego G. Yeates (Nowa Zelandia) podjął próbę wytyczenia kierunku badań w dziedzinie ekologii nicieni glebowych na najbliższe lata. Jego zdaniem wysiłki badaczy powinny koncentrować się wokół problemu: jak zmiany temperatury i wilgotności w środowisku wpływają na aktywność nicieni. Otrzymane wyniki stanowiłyby podstawę do opracowania modelu matematycznego. Dysponując takim modelem można byłoby lepiej zrozumieć migracje nicieni pasożytniczych do korzeni roślin, rozprzestrzenianie i przeżywalność nicieni entomopatogenicznych, jak również związek pomiędzy aktywnością i zróżnicowaniem gatunkowym, znaczenie mikrośrodków i wreszcie – jaki jest udział nicieni odżywiających się mikroorganizmami w procesach zachodzących w glebie.

Pozostałe referaty o tematyce ekologicznej miały charakter bardziej szczegółowy, przedstawiano w nich wyniki konkretnych badań. L. Gruzdeva (Rosja) mówiła o zespołach nicieni w glebach szungitowych. Gleby te, występujące tylko na terenie Karelii, w porównaniu z glebami organicznymi czy mineralnymi zawierają bardzo dużo węgla, znaczne ilości ruchliwych form fosforu i potasu oraz mikroelementów. Fauna nicieni gleb szungitowych była bardziej zróżnicowana w porównaniu z organicznymi glebami Karelii; w zespołach pochodzących z gleb szungitowych dominowało 5–6 gatunków, nicienie odżywiające się bakteriami stanowiły 55% zespołu, podczas gdy w glebach torfowych dominowały 2–3 gatunki, a nicienie żywiące się bakteriami stanowiły aż 90% zespołu.

Z kolei autorka tego sprawozdania referowała wyniki badań nad sukcesją nicieni glebowych w rekultywowanych hałdach popiołów dymnicowych. Rekultywacja hałd polegała na naniesieniu na powierzchnię wysypiska popiołu cienkiej warstwy gleby i obsianiu mieszkanką traw. Pierwszymi nicieniami zasiedlającymi popioły były nicienie bakterio- i grzybożerne. Potem pojawiły się nicienie wszystkożerne, a następnie pasożyty roślin. Nawet po 11 latach rekultywacji zespoły nicieni hałd rekultywowanych były mniej liczne, słabiej zróżnicowane pod względem liczby rodzajów i grup troficznych w porównaniu z zespołami innych ekosystemów trawiastych.

W następnym referacie P. Baujard (Francja) przedstawił wyniki badań nad ekologią i patogennością nicieni z rodziny *Belonolaimidae* w półpustynnych warunkach zachodniej Afryki. Klimat w tym rejonie charakteryzuje się długą porą suchą (9 miesięcy), krótką porą deszczową (3 miesiące) i wysoką temperaturą gleby (34–42°C). Celem przeprowadzonych eksperymentów polowych i laboratoryjnych było zbadanie, jak temperatura i wilgotność gleby oraz roślina żywicielska wpływają na możliwość przeżycia nicieni w stanie anhydrobiozy.

Trzy kolejne referaty dotyczyły rozmieszczenia określonych grup nicieni. E. Krall (Estonia) mówił o występowaniu nicieni cystowych na terenie Estonii, Litwy i Łotwy. Tego typu badania są bardzo ważne z punktu widzenia ochrony roślin, gdyż wiele gatunków nicieni cystowych może powodować znaczne straty w plonie roślin uprawnych. V. Peneva (Bułgaria) zreferowała wyniki badań nad rozmieszczeniem nicieni z rodzin *Criconematidae* i *Diphtherophoridae* w lasach dębowych Bułgarii. Z kolei D. Sturhan (Niemcy) przedstawił wyniki szeroko zakrojonych badań nad występowaniem nicieni entomopatogenicznych na terenie Niemiec. Na podstawie otrzymanych wyników można powiedzieć, że rodzaj gleby i pora roku nie mają większego wpływu na występowanie nicieni entomopatogenicznych. Często obserwowano współwystępowanie kilku gatunków w jednym biotopie.

Zgodnie z programem tematyka ekologiczna powinna być przedstawiona na 7 plakatach, faktycznie były tylko 2. Jeden z nich, L. Gruzdevej (Rosja), ilustrował zmiany w zespołach nicieni po dodaniu do gleby osadu jeziornego typu sapropel. Stwierdzono znaczny wzrost liczby nicieni odżywiających się bakteriami. Drugi plakat, L. Belogurova (Rosja), miał bardzo obiecujący tytuł „Rola nicieni w ekosystemie morskim”. Niestety, zawierał on jedynie informacje dotyczące morfologii nicieni, ich rozmieszczenia pionowego i tolerancji na zasolenie i niewiele można było dowiedzieć się z niego o roli nicieni w środowisku morskim.

Organizatorzy symposiumu zadbali o to, aby uczestnicy spotkania zwiedzili to, co warte jest obejrzenia w Sankt Petersburgu i jego okolicach. Zorganizowano więc wycieczkę typu *sight seeing*.

Zachwycaliśmy się urodą miasta poprzecinanego kanałami, zaprojektowanego z ogromnym rozmachem, w którym duże gmachy nie przytłaczają, a jedynie oddają potęgę, jaką reprezentowała carska Rosja. We wrześniowym słońcu szczególnie pięknie lśniły kopuły zabytków sakralnych: Soboru Issakowskiego, Soboru Kazańskiego i Kościoła Zmartwychwstania Pańskiego. Po południu mieliśmy okazję obejrzeć wybitne dzieła malarzy wszystkich epok zgromadzone w Ermitażu. Podczas całodniowej wycieczki zwiedzaliśmy pełen przepychu Pałac Katarzyny w Puszkynie (oddalonym 27 km od St Petersburga) i Pałac w Pawłowsku (35 km od St Petersburga), otoczony wspaniałym parkiem, wyjątkowo pięknym, bo mieniącym się ciepłymi barwami jesiennych liści.

Atmosfera sympozjum była sympatyczna. Organizatorzy starali się rekompensować nam pewne niedociągnięcia organizacyjne uprzejmością, gotowością pomocy w każdej sytuacji.

Czy to sympozjum zaowocuje rozszerzeniem współpracy międzynarodowej – zobaczymy za dwa lata, gdyż Rosjanie zapowiadają następne spotkanie w 1997 roku w Moskwie.

Ewa Dmowska